

ומשולוליתו של נהר – וממה שהנהר לוקח שלל בזמן שעולה על
גדותיו, והמוצא בסרמיה – דרך העוברת מעיר לעיר ופלטמיה גדולה
– רחבה גדולה בעיר, וככל מקום שהרבים מצוין שם, הרי אלו שלו
מפני שהפעלים מתייחסין מהן. וכיון שאף במעשה זה מצא רבי
אלעזר הקפר את העבודה זרה בדרך שהוא מקום שהרבים מצויים,
נמצא שהגוי התייחס מהעבודה זרה, וממילא בטלה.
מתרצת הגמרא: אמר אביי, נהי דמינה מיאש – אף שממנה הוא
מתייחס, מכל מקום מאיסורא מי מיאש – ממנה שהיא משמשת
לעבודה זרה הוא אינו מתייחס ומבטלה, מפני שמימר אמר – אומר
הגוי לעצמו, אי עובד בוכבים משבח לה – ימצאנהו, מפלח פלח
לה – יעבדנהו, אי ישאל משבח לה, איני – מתוך דמינה יקרו, ו
מזבין לה – ימכור אותה לעובד בוכבים ופלח לה – ואותו קונה
יעבדנהו.
הסוגיא להלן עוסקת באיסור ציור כוכבים ומזלות: הנה הנה – שנינו
במשנה (ר"ה בדא), דמות צורות לבנות – דמות צורות שונות של מראה
הלבנה, כפי שהיא נראית בתחילת חודש, היה לו לרבן זמליאל
בעליתו, בטבלא הקבועה בכותל, שבה מראה את ההדיוטות –
אנשים פשוטים, שאים להעיד שראו את הלבנה בחידושה ואינם
יודעים לומר בדקדוק כיצד והיכן היא היתה נראית, ואומר להן האם
כזה ראתם, או האם כזה ראתם, ועל פי תשובתם ידע אם אמנם
ראו את הלבנה.
מקשה הגמרא: ומי שרי – וכי מותר לצייר את הלבנה, והקתיב (שמות
כ"ט) לא תעשון אתי' ודרשו חכמים, לא תעשון – לא תצורו צורות
או תציירו דמויות שמשי המשמשים לפני, ולכאורה בכלל זה גם
השמש והירח והכוכבים.
מתרצת הגמרא: אמר אביי לא אסרה תורה ליצור צורות או לצייר,
אלא שמשין שאפשר לעשות כמותן ממש, כלומר בגודלם
האמיתי, כגון כלי המקדש, וכפי שיבואר להלן, אבל שמש וירח
וכוכבים, שאין אפשרות ליצור דמותם בגודלם האמיתי, אין איסור
ליצור או לצייר אותם.
הגמרא מביאה ראייה לתירוץ של אביי: דתניא בברייתא, לא יעשה
אדם בית כתבנית ההיכל שהיה בבית המקדש, באורך ורוחב וגובה
ובמידת הפתחים. וכן לא יעשה אכסדרה כפי תבנית האולם שהיה
במקדש, וכן לא יעשה חצר כפי תבנית העזרה, וכן לא יעשה שולחן
כפי תבנית השולחן שהיה במקדש, וכן לא יעשה מנורה כפי תבנית
המנורה שהיתה במקדש. אבל הוא עושה – מותר לעשות מנורה של
חמשה קנים, ושל ששה ושל שמונה קנים. ואולם מנורה של שבעה
קנים לא יעשה אפילו של שאר מיני מתכות ולא דווקא מזהב כמו
שהיתה במקדש. ומותר לעשות מנורה מעץ, לפי שאינה כשירה
במקדש. רבי יוסי בר יהודה אומר, אף מנורה של עץ לא יעשה,
לפי שגם במקדש היתה מנורה של עץ כשירה, בדרך שעשו בית
השמונאי שלא היתה להם אפשרות להדליק רק במנורה של עץ.
אמרו לו חכמים, וכי משום אתה מביא ראייה שמנורה של עץ כשירה,
הלא שפודין של ברזל היו, וחזפין ככעץ – אלא שציפו אותם
בבדיל. ולאחר זמן העשירו ועשאום של כסף, וכאשר חזרו והעשירו
עוד, עשאום של זהב, אבל מנורה מעץ לבד לא עשו. ומבואר אם
כן בברייתא שהאיסור ליצור צורות של המשמשים במקדש, אינו
אלא כשהם בגודלם האמיתי, ומסתבר שגם במשמשי מרום כשמש
וירח, הדין כך.
מקשה הגמרא: ושמשין שאי אפשר לעשות כמותן, כגון שמש וירח
וכוכבים, מי שרי – וכי מותר לעשותם, והתניא, נאמר לא תעשון
אתי' ודרשו חכמים, לא תעשון דמויות שמשי המשמשים לפני
במרום, וברור שהכוונה גם לשמש וירח וכוכבים, ולא כמו שסבר
אביי שמתור לצייר שמש וירח.
מתרצת הגמרא: אמר אביי,

הני אין – דווקא אלה שמשמשים במרום אכן אסור לצייר כמותם,
אבל צורת דרקון שאינו נמצא במרום, לא. אלא פשיטא שהסיפא
מדברת במוצא כלי ועליו מצוירת צורת דרקון, וכדתנן 'המוצא
כלים ועליהם צורת חמה צורת לבנה צורת דרקון יוליכם לים
המלח, ומלמדת הברייתא שדווקא צורת דרקון אוסרת את הכלי
אבל צורות אחרות לא.
שואלת הגמרא: וכי יתכן שכך תתפרש הברייתא שהרישא וסיפא
עוסקים בדין מוצא כלים ועליהם צורות ומזלות, ואילו הדין
במציעתא עוסק בעושה – במצייר דמויות, ונמצא שהברייתא אינה
עוסקת באופן אחד. משיבה הגמרא: אמר אביי, אין – אכן בהכרח
צריך לפרש שהרישא והסיפא של הברייתא עוסקים במוצא כלי,
והמציעתא בעושה – במצייר.
הגמרא מביאה ביאור המעמיד את הברייתא כולה באופן אחד: רבא
אמר, פולה מדובר במוצא כלי ועליו צורות אלו. ומציעתא – ומה
שהקשו שהדין האמצעי אינו יכול לעסוק במוצא כלי, כיון שדמות
אדם המצויר על כלי אינה אוסרת, יש לומר שהברייתא רבי יהודה
היא, דתניא, רבי יהודה מוסיף על הצורות שאוסרות את הכלים
שעליהם הם מצוירות, אף דמות אשה מניקה בן, וסר אפים – ודמות
אדם שנעשה שר.
הגמרא מבארת מה המיוחד בצורות אלו שהיו עובדים להן: צורת
אשה המניקה בן, שנעשה על שם חיה שמיניקה כל העולם כולו,
וצורת סר אפים, שנעשה על שם יופה שפיר – שנעשה שר ומפיים –
והשקט את כל העולם כולו בשנות הרעב.
מבארת הגמרא מהי צורתם האסורה: והוא – דמות השר אוסר
דווקא דנקיט גריוא – כאשר הוא נראה כתופס בידו מידה שמודדים
בה, וקא כויל ומודד בה תבואה. והיא – וכן דמות המניקה אוסרת
דווקא דנקטא – כאשר היא נראית כתופסת בן בידה וקא מניקה
אותו, לפי שעובדים רק לדמויות אלו.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת מהו צורת דרקון שעובדים לו: תנו
רבנן, איהו צורת דרקון שעובדים אותו ולכך אוסר את הכלי שהוא
מצויר עליו, פירש רבי שמעון בן אלעזר, כל שיש לו ציצין – סנפיר
בין פרקיו – חוליותיו. מבארת הגמרא: מתני' – מראה היה רבי אפי
לתלמידיו, שהכוונה לבין פרקיו צנור. אמר רבי חמא ברבי חנינא,
הלכה ברבי שמעון בן אלעזר, ומכאן, שאם נמצא כלי היה מצויר
עליו דרקון בלי סנפירים בין פרקי הצנור, אין הכלי נאסר.
הגמרא מביאה מעשה בענין זה: אמר רבה בר בר חנה אמר רבי
יהושע בן לוי, פעם אחת הייתי מתלך אחר רבי אלעזר הקפר
ברבי (אדם גדול) בדרך, ומצא שם טבעת ועליה צורת דרקון,
ולא רצה להגביהה קודם שגוי יבטל אותה. ומצא עובד בוכבים
(גוי) קמן ולא אמר לו כלום, מצא עובד בוכבים גדול, ואמר לו
במלה – בטל טבעת זו מלהיות עבודה זרה, ולא במלה – ולא שמע
בקולו לבטלה. ספורו על לחיו, ובמלה.
הגמרא מבארת אלו דינים יש ללמוד ממעשה זה: שמע מינה
ממעשה זה תלת – שלשה דינים. שמע מינה עובד בוכבים מכפול
– יכול לבטל עבודת בוכבים בין אם היא שלו ובין אם היא של
חבירו. ושמע מינה שדווקא אם הגוי יודע פטיב – במהותה של
עבודת בוכבים ומשמשיה, והיינו שהוא גדול ועובד עבודה זרה,
הרי זה מכפול עבודה זרה, ושאנו יודע פטיב עבודת בוכבים
ומשמשיה, והיינו גוי קטן או שטוח או שאינו עובד עבודה זרה, אינו
מכפול עבודה זרה, ולכן לא ביקש מהקטן לבטלה. ושמע מינה ממה
שהכריח את הגוי לבטלה, שעובד בוכבים מכפול עבודה זרה פעל
ברחו.
מקשה הגמרא: מנדרף פה – תמה בענין זה רבי חנינא, וליה ליה –
דהאם אין לו לרבי אלעזר הקפר ברבי (ו- שאינו סובר) הא (דתנן)
[דתניא] המציל ממון חבירו מן הארי ומן הדוב ומן הנמר ומן הננים
ומן הננהר ומזומיו של ים – ממה שהים סוחף בשעת הגאות,

62 לְהִנְחִיחָהּ עַל אֲצִבְעוֹ, או במקום מגולה אחר, שלא יחשדוהו שהוא
 63 עובד לה, וּמוֹתֵר לְחֵתוֹם בָּהּ, כיון שחתמימה בחותם בולט גורמת
 64 בשערה צורה שוקעת שאין איסור לעשותה. אבל טבעת שצורת
 65 חוֹתְמָהּ שׁוֹקֵעַ, מוֹתֵר לְהִנְחִיחָהּ עַל אֲצִבְעוֹ או במקום מגולה, כיון
 66 שאין עובדים אותה כך, וְאִסוּר לְחֵתוֹם בָּהּ, משום שחותם שקוע
 67 יוצר צורה בולטת בשערה.
 68 מקשה הגמרא: וְמִי חִיִּישֵׁינִי לְחֶשְׂדָּא – וכי יש לחוש שיחשדו אדם
 69 מישראל שעובד לצורה, וְהָא בִּי בְּנֵי־שֶׁתָּא – והלא בית כנסת דהיה
 70 במקום הנקרא 'שֶׁף וְיַחֲבִיב' בְּנִהְרְדֵעָא – במדינת נהרדעא, דְּאִוְקְמִי
 71 בֵּית אֲנְדְרֵטָא – שהגוים העמידו שם צלם, וְהוּוּ עֵיילִי בֵּיתָ – ונכנסו
 72 שם אֲבוֹתֵי דְשְׁמוּאֵל וְלוֹי, וְיִצְחָקוּ בְּנֵיהּ – והתפללו בתוכו, וְלֹא חִיִּישֵׁי
 73 לְחֶשְׂדָּא – ולא חששו לחשד שמתפללים לצלם.
 74 מתרצת הגמרא: בית הכנסת שנכנסים בו רַבִּים שְׂאֵנִי, לפי שאין
 75 חושדים את הרבים שמתפללים לצלם. שואלת הגמרא: וְהָא רַבִּין
 76 גְּמִלְיָאֵל דִּיחִידִי הוּוּ, ושוב היה שייר אצלו חשד. משיבה הגמרא: בִּינֵן
 77 דְנִשְׂיָא הוּא שְׂכִיחֵי רַבִּים גְּבִיה – מצויים רבים אצלו ובמקום רבים
 78 אין חשד, כמבואר לעיל.
 79 תירוץ אחר: וְאִיִּבְעִית אִימָא – ואם תרצה תיישב זאת כך, צורת
 80 הלבנה של רבן גמליאל דְפְרָקִים הוּאִי – היתה עשויה מכמה חלקים,
 81 וכשהיה צריך לברוק את העדים היה מחבר את החלקים, וכשגמר
 82 היה חזרו ומפרקה, באופן שאנשים לא ראו את הצורות הללו, ולא
 83 היה מקום לחשד.
 84 הגמרא חוזרת לתרץ באופן אחר איך עשה רבן גמליאל צורת לבנה,
 85 הלא נאמר 'לא תעשון אתי': וְאִיִּבְעִית אִימָא, אכן רבן גמליאל עשה
 86 בעצמו את צורת הלבנה, ואין זוה איסור עשיית שמיים שבמרום,
 87 משום שְׁלֵהֲתִלְמֵד – לצורך לימוד שְׂאֵנִי – שונה הדין ומוותר. דְתִנְיָא,
 88 נאמר בפסוק (דברים יח ט) 'לא תלמד לעשות פְּתוּעַבַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּם',
 89 ודרשו חכמים, שהתורה הקפידה דווקא שלא ללמוד מהגוים עשיית
 90 צורות כדי לעבוד אותם כתועבות הגוים, אֲבָל תלמד מהם לעשות
 91 צורות אלו, אם אֵתָּה לְמַד מהצורות, לְהִבְיֵן דְבְרֵי הַתּוֹרָה, וְלְהוֹדוֹת
 92 הַלְכוּת, כגון קידוש החודש.
 93 שנינו במשנה: רבן שמעון בן גמליאל אומר וכו' הצורות שעל
 94 הכלים המכובדין, הכלים אסורין, וצורות שעל הכלים המבוזין,
 95 הכלים מותרין.
 96 מבררת הגמרא: אִיזוּ הֵן מְכֻבְּדִין, וְאִיזוּ הֵן מְבוּזִין. משיבה הגמרא:
 97 אֲמַר רַב, צורות שעל כלים מְכֻבְּדִין, היינו צורות המצויות בכלי
 98 לְמַעַלָּה מִן הַמַּיִם שמתבשלים בו, כלומר באוניג הכלי, וצורות שעל
 99 כלים מְבוּזִין היינו שמצויות לְמַטָּה מִן הַמַּיִם, כלומר בשולי הכלים
 100 או על דפנותיהם. וְשְׁמוּאֵל אָמַר, אֵלֹהֵי וְאֵלֹהֵי מְבוּזִין הֵן, כיון שהם כלי
 101 אוכל, אֵלֹהֵי אֵלֹהֵי הֵן צורות שעל כלים מְכֻבְּדִין, צורות שְׁעַל הַשִּׁירִין
 102 עֲמִידִים, וְעַל הַנְּזֻמִּים וְעַל הַמְּפֻעָוֹת, כיון שהם כלי תכשיט.
 103 הגמרא מבארה ראייה לדברי שמואל: תִּנְיָא בְּרִייתָא בְּוִתִּיה
 104 (כדעתן) דְשְׁמוּאֵל, הַמְּכֻבְּדִין, הם צורות שְׁעַל הַשִּׁירִין וְעַל הַנְּזֻמִּים
 105 וְעַל הַמְּפֻעָוֹת, והַמְּבוּזִין, הם הצורות שְׁעַל הַיּוֹדוֹת – הסירים וְעַל
 106 הַקּוֹמְקָמִין – סירים קטנים של מתכת, וְעַל מַחְמֵי מַיִם – כלים
 107 שמתחממים בהם מים, וכן צורות שְׁעַל הַסְּרִינִין וְעַל הַמְּמַפְחוֹת –
 108 מגבות.

משנה

109 במשנה הקודמת נאמר שכלים שיש עליהם צורות של חמה ולבנה
 110 ודרקון יש להוליכם לים המלח, ובענין זה משנתינו מביאה דעה
 111 נוספת: רבי יוסי אומר, המוצא כלים אלו שמן הסתם עבדו להם,
 112 שוחק אותם, וזוהר את העפרורית לזונה או מְטִיל לָיִם, שבאופן זה
 113 לא יכשל אדם בהנאה מהם. אָמְרוּ לוֹ חכמים, כשהוא זורה את
 114 העפרורית לרוח, אָף הוּא נַעֲשֶׂה זָבֵל וְיוֹרֵד לאחת השדות ויהנה
 115 אדם מהם, והרי הם אסורים בהנאה, שְׁנַאֲמַר (דברים יג יח) 'לא ירִבֵּק
 116 בְּיָדְךָ מְאֻמָּה מִן הַחֵרֶב', ועל כן מחויב להשליכם לים המלח.

1 לא אָסְרָה תּוֹרָה לעשות דוגמת שמיים שבמרום, אֵלֹא דווקא
 2 בְּדָמוֹת אֲרֻבְעָה פָּנִים בְּהֵרֵי הַרְדֵי – דמות אחת מחיות הקודש שהיו
 3 בעלות ארבעה פנים בגוף אחד, והם פני שור ואדם ואריה ונשר.
 4 והטעם, לפי שלשון הפסוק 'לא תעשון אתי' (שמות כ ט) משמעו לא
 5 תעשו כשמשיך השיריין אצלי, כגון חיות הקודש, אך פרצוף אחד
 6 מאותו ארבעה פנים כשהוא לבדו, כגון פרצוף אדם מותר לעשותו,
 7 וכן צורת כל שאר שמיים שבמרום כמו חמה ולבנה מותר לעשותם,
 8 וכמו שעשה רבן גמליאל.
 9 מקשה הגמרא: אֵלֹא מַעַתָּה פְּרֻצוֹף אָדָם – לחודיה (לבדו) תִּשְׁתַּרְי –
 10 היא מותר לציר, שהרי לא נאסר אלא ציר ארבעה פנים כשהם
 11 ביחד. אֵלֶּמָּה תִּנְיָא – מדוע שנינו בברייתא כָּל הַפְּרֻצוֹפּוֹת – צורות
 12 כדמות החיות מוֹתֵרִין לציר, הוּיֵן מְפֻרָצוֹף – צורת דמות אָדָם.
 13 מתרצת הגמרא: אָמַר רַב יְהוֹדָה בְּרִיהַי דְרַב יְהוֹשֻׁעַ, מְפֻרָקִיה דְרַבִּי
 14 יְהוֹשֻׁעַ שְׁמַעִי לִי – מדרשתו של רבי יהושע למדת, שיש עוד ללמוד
 15 מהפסוק 'לא תעשון אתי', שאפשר לקרותו כך 'לא תעשון אותי',
 16 שמשמעותו, לא תעשו כדמותי כפי שאני נגלה לנביאים בדמות
 17 אדם. ונמצא לפי זה, שדמות חית הקודש בעלת ארבעה פנים יחד או
 18 דמות פנים של אדם לחוד, אסור לעשותו, אֲבָל שְׂאֵר שְׁמִשֵׁין כּוּלָל
 19 חמה ולבנה, שְׂרֵי – מותר לעשותם, וכן עשה רבן גמליאל.
 20 הגמרא מוסיפה להקשות על אבִי: וְשְׂאֵר שְׁמִשֵׁין מִי שְׂרֵי – וכי צורת
 21 שאר שמיים שאינם כחיות הקודש השיריות אצל ה' מותרים
 22 בעשייה, וְהִתְנַיָא, נאמר בפסוק 'לא תעשון אתי', ודרשו חכמים לא
 23 תעשון כדמות שְׁמִשֵׁי הַמְּשֻׁשֵׁין לְפָנֵי כְּמָרוֹם, כְּגוֹן אֹפְנִים
 24 וְשִׂרְפִים וְחִיּוֹת הַקֶּדֶשׁ וּמְלֹאכֵי הַשֶּׁרֶת, ומבואר שאף שאר משמיים
 25 שבמרום אסור לעשות כדוגמת צורתם. מתרצת הגמרא: אָמַר אֲבִי,
 26 אכן משום כך צריך לומר באופן אחר, שהפסוק 'לא תעשון אתי'
 27 מלמד שלא אָסְרָה תּוֹרָה אֵלֹא אֹפְנִים וְשִׂרְפִים וְחִיּוֹת הַקֶּדֶשׁ
 28 וּמְלֹאכֵי הַשֶּׁרֶת, שהם שְׁמִשֵׁין שְׁכֻמְדוֹר הַעֲלִיּוֹן, אבל חמה ולבנה
 29 המשמיים במדור התחתון, אין איסור לעשות את צורתם.
 30 מקשה הגמרא: (צורות שְׁכֻמְדוֹר הַתַּחְתּוֹן מִי שְׂרֵי לעשות, וְהִתְנַיָא,
 31 נאמר בפסוק (שמות כ ט) 'לא תעשה לָךְ פֶּסֶל וְכָל תְּמוּנָה אֲשֶׁר בְּשָׁמַיִם
 32 מַמְעַל וְאֲשֶׁר בְּאָרֶץ מְתַחַת', ודרשו חכמים, 'אֲשֶׁר בְּשָׁמַיִם' לְרִבּוֹת
 33 איסור עשיית צורות חֶמָה וְלִבְנָה בּוֹכְבִים וּמְלֹאכֵי הַנִּמְצָאִים בְּשָׁמַיִם,
 34 'מַמְעַל' לְרִבּוֹת איסור עשיית צורות דוגמת מְלֹאכֵי הַשֶּׁרֶת, ואם כן
 35 שוב קשה, איך עשה רבן גמליאל צורות לבנה. מתרצת הגמרא: כִּי
 36 תִּנְיָא הִיא – מה שנאסר בברייתא הוא לְעוֹבְדֵם.
 37 מקשה הגמרא: אִי לְעוֹבְדֵם, הלא אֲפִילוּ לְשִׁילְשׁוּל קָמָן – תולעת
 38 קטנה, נְפִי – גם אסור לעבוד, ואם נזכרו בדרשה רק מלאכים וחמה
 39 ולבנה, משמע שהפסוק עוסק באיסור לעשותם ולא באיסור לעובדם.
 40 מתרצת הגמרא: אִיזוּ הֵבֵי נְפִי – אכן הדרשה מלמדת את האיסור
 41 לעובדם, וגם שלשול קטן היא מלמדת שאסור לעובדו, וּמִפְּיָהּ
 42 דְקָרְאֵן נְפִיקָא – ודבר זה נלמד מסוף הפסוק האמור, דְתִנְיָא, 'אֲשֶׁר
 43 בְּאָרֶץ לְרִבּוֹת יָמִים וְנִהְרֹת הַרִים וּנְבָעוֹת, מְתַחַת' לְרִבּוֹת
 44 שִׁילְשׁוּל קָמָן, ובכל אלו הלימוד הוא שאסור לעובדם.
 45 מקשה הגמרא: וְעֵשְׂיָה בְּרִידְתָא – (לבדה) מבלי לעובדם, מִי שְׂרֵי,
 46 וְהִתְנַיָא, נאמר בפסוק 'לא תעשון אתי', ודרשו חכמים לא תעשון
 47 בְּדָמוֹת שְׁמִשֵׁי הַמְּשֻׁשֵׁין לְפָנֵי כְּמָרוֹם, כְּגוֹן חֶמָה וְלִבְנָה בּוֹכְבִים
 48 וּמְלֹאכֵי, ואם כן מפורש בברייתא שאסור לעשות צורת חמה ולבנה,
 49 ואיך עשה אותן רבן גמליאל. מתרצת הגמרא: שְׂאֵנִי – (שונה) רַבִּין
 50 גְּמִלְיָאֵל, דְאֶחָרִים – שעובדי כוכבים עָשׂוּ לוֹ את צורות הלבנה.
 51 שואלת הגמרא: וְהָא הִרי מצינו גבי רַב יְהוֹדָה, דְאֶחָרִים עָשׂוּ לוֹ –
 52 צרו לו על הטבעת שהיה לובש, צורת אדם מיוחדת כדי שיוכל
 53 לחתום באמצעותה. וְאִמְרוּ לִיה שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוֹדָה, שְׁנַיָא – שנון,
 54 כִּמְי עֵינִיה דְרִיִן – סמא עיניו של זה, כלומר השחת את צורתו, כדי
 55 שלא יאמרו שאתה צרת את הצורה הזאת. ואף רבן גמליאל היה
 56 צריך לחשוש שיחשדוהו שהוא צייר את הלבנה. משיבה הגמרא:
 57 הָתָם – שם במעשה של רב יהודה, מדובר בְּחוֹתְמָו פּוֹלֵם – שהגוי צר
 58 לו בטבעת צורה בולטת, וּמְשׁוּם חֶשְׂדָּא – ושמואל אמר לו להשחית
 59 את הצורה, לא מושש שיחשדוהו שצר את הצורה בעצמו, אלא כדי
 60 שלא יחשדוהו שהוא עובד לה. והיכן מצינו שחששו כן בטבעת
 61 שחותמה בולט, דְתִנְיָא, מְפַעַת שְׁצוֹרֵת חוֹתְמָה פּוֹלֵם, אִסוּר